MUROD MUHAMMAD DO‘STNING «LOLAZOR» ROMANIDA FALSAFIY QARASHLAR VA UNING BADIIY TALQINI

Isayeva Feruza
Dilmurodova Farida
Davronboyeva Odina
Qobulboyeva Sevdo
O‘zMPU talabalari.

https://doi.org/10.5281/zenodo.24372599

Annotatsiya. *Ushbu maqolada o‘zbek adabiyotining yirik namoyandasi Murod Muhammad Do‘stning mashhur «Lolazor» romanidagi ijtimoiy-siyosiy illatlar, axloqiy emirilish, adolat, vijdon va sovet tuzumi davridagi ma’naviy-mafkuraviy ziddiyatlarning falsafiy-badiiy talqini tadqiq etilgan. Asardagi timsollar tizimi, muallifning inson tabiatiga bergan psixologik bahosi hamda jamiyat taqdiriga daxldor og‘riqli muammolar ochib berilgan.*

Kalit so‘zlar: *Murod Muhammad Do‘st, «Lolazor», romanchilik, falsafiy qarashlar, vijdon, e’tiqod, badiiy talqin, tanqidiy realizm.*

Аннотация. *В данной статье исследуется философско-художественная интерпретация социально-политических пороков, нравственного падения, справедливости, совести и духовно-идеологических противоречий советского периода в известном романе видного представителя узбекской литературы Мурада Мухаммада Доста «Лолазор». В работе раскрыты система образов в произведении, психологическая оценка человеческой природы со стороны автора, а также актуальные проблемы, связанные с судьбой общества.*

Ключевые слова: *Мурад Мухаммад Дост, «Лолазор», роман, философские взгляды, совесть, вера, художественная интерпретация, критический реализм.*

Abstract. *This article examines the philosophical and artistic interpretation of socio-political vices, moral decay, justice, conscience, and socio-ideological contradictions of the Soviet period in the famous novel "Lolazor" by the prominent Uzbek writer Murad Muhammad Dost. The study reveals the system of characters in the work, the author's psychological assessment of human nature, and pressing issues concerning the destiny of society.*

Keywords: *Murad Muhammad Dost, "Lolazor", novel, philosophical views, conscience, faith, artistic interpretation, critical realism.*

O‘zbek adabiyotining XX asr oxiridagi taraqqiyotida o‘tkir ijtimoiy-falsafiy romanlari bilan alohida mavqega ega bo‘lgan yozuvchi Murod Muhammad Do‘st ijodi inson va jamiyat munosabatlarini, sovet tuzumi keltirib chiqargan ma’naviy fojialarni teran ochib berishi bilan ahamiyatlidir. Adibning qalamiga mansub «Lolazor» romani o‘zbek nasrida totalitar tuzum davrining fojiali ruhini, mafkuraviy tazyiqlar ostida ezilgan inson ma’naviyatini, vijdon, e’tiqod va adolat masalalarini o‘rtaga qo‘ygan eng sara asarlardan biridir.

Roman nomidagi ramziylik — «Lolazor» so‘zining asl ma’nosi bilan asardagi og‘ir ijtimoiy muhit, ma’naviy qashshoqlik o‘rtasidagi kontrast adibning falsafiy niyatlarini ochib beruvchi asosiy badiiy vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Asarning markaziy g‘oyasini inson shaxsining erkinligi, uning ma’naviy-axloqiy qiyofasini saqlab qolish yo‘lidagi kurashi tashkil etadi. Sobiq sho‘ro tuzumi davrining qat’iy mafkuraviy qoliplari va shaxsga sig‘inish siyosati natijasida jamiyatda shakllangan ikkiyuzlamachilik, laganbardorlik, loqaydlik va ma’naviy inqiroz muallif tomonidan o‘tkir kinoya va tanqidiy realizm ruhida fosh etiladi. Romanda ko‘tarilgan falsafiy qarashlar insonning o‘zligini anglashi, o‘tmish xatolari uchun mas’uliyati va jamiyatdagi ma’naviy tanazzulning ildizlarini o‘rganish kabi abadiy umuminsoniy muammolar bilan chambarchas bog‘langandir.

Murod Muhammad Do‘st asarda yaxshilik va yomonlik, halollik va manfaatu-parastlikning azaliy kurashini real hayotiy voqealar va xarakterlar misolida ko‘rsatib beradi. Yozuvchi inson tabiatidagi ziddiyatlarni psixologik tahlil qilar ekan, jamiyatdagi har qanday illat eng avvalo insonning o‘z ichki dunyosidagi sinishdan, vijdonni sotishdan boshlanishini ta’kidlaydi.

Romandagi voqealar rivoji kitobxonni jamiyat va shaxs munosabatlari, ma’naviy poklik va kirdikorlar ustida chuqur mushohada yuritishga majbur qiladi.

Shuningdek, asarda milliy qadriyatlar, xalqning asriy urf-odatlari va sovet mafkurasining sun’iy qoliplari o‘rtasidagi ziddiyat masalasiga ham alohida e’tibor qaratilgan. Sobiq tuzum siyosati oqibatida o‘zining tarixiy ildizidan ayrilgan jamiyat fojiasi asar qahramonlari taqdirida yorqin aks etadi. Yozuvchi insonning haqiqatni izlashi va o‘zligiga qaytishi uning ma’naviy yetukligini belgilovchi bosh mezon ekanligini mahorat bilan ochib beradi.

Xulosa qilib aytganda, Murod Muhammad Do‘stning «Lolazor» romani o‘zining teran falsafiy mazmuni, o‘tkir psixologik tahlili va yuksak badiiy talqini bilan o‘zbek romanchiligida muhim bosqichni tashkil etadi. Asar insonni o‘z vijdoniga quloq solishga, adolat va ezgulik yo‘lidan og‘ishmaslikka chaqiruvchi o‘lmas ma’naviy asar sifatida bugungi kunda ham o‘zining dolzarb ahamiyatini saqlab qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Murod Muhammad Do‘st. Lolazor. Roman. – Toshkent: Sharq, 1994.
2. Quronov D. Adabiyotshunoslik lug‘ati. – Toshkent: Akademnashr, 2013.
3. Sarimsoqov B. Badiiylik asoslari va mezonlari. – Toshkent: Fan, 2004.
4. Normamatov A. Hozirgi o‘zbek romani va psixologizm. – Toshkent: Mumtoz so‘z, 2012.